

LBRIS

We know
books

Editor: Călin Vlasie
Redactare: Cosmin Perța
Tehnoredactare: Adriana Vlădescu
Pregătire de tipar: Marius Badea
Design copertă: Ionuț Broșțianu

EPP

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NEDELCIU, MIRCEA

Opere / Mircea Nedelciu. - Pitești : Paralela 45, 2014-
12 vol.

ISBN 978-973-47-2009-5

Vol. 6 : *Zodia scafandruului* / st. introd. de Ion Bogdan Lefter.

- 2017. - ISBN 978-973-47-2561-8

I. Lefter, Ion Bogdan (pref.)

821.135.1

Copyright © Editura Paralela 45, 2017, pentru prezenta ediție
Prezenta lucrare folosește denumiri ce constituie mărci înregistrate, iar conținutul este
protejat de legislația privind dreptul de proprietate intelectuală.
www.edituraparalela45.ro | www.cartearomaneasca.ro

MIRCEA NEDELCIU

Opere 6

Zodia scafandruului

Ediție îngrijită și prefață de
Ion Bogdan Lefter

Editura Paralela 45

nici nu suporta să fie compătimit. Era conștient de ceea ce o să se întâmple. Nu-l puteai minți. Citise toate tratatele de medicină și știa orice amănunt despre boala sa. A fost tot timpul lucid, chiar și atunci când, aparent, intrase în comă. Nu numai că și-a recunoscut prietenii adunați în jurul lui, dar, înainte de ultima suflare, a strigat cumplit: „Mă scufund. Cad în gol”. Apoi, și-a recăpătat brusc liniștea, zicînd: „Acum, urc. Am ieșit la suprafață”.

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
<i>Prefață. Zodia scafandrului. Cu literatura în fața destinului</i> de Ion Bogdan Lefter.....	7
Zodia scafandrului	19
Anexă. Documente	145
Însemnări dintr-un Notes (1986)	147
Însemnări pe un plic (1989)	149
Însemnări pe alt plic (1989)	152
Fișă de lucru (nedatăată)	153
Altă fișă de lucru (nedatăată)	154
Însemnări dintr-un caiet (1989).....	155
Altă fișă de lucru (nedatăată)	158
Însemnări din alt caiet (1995)	159
Jurnal francez (1 iulie-29 septembrie 1995).....	170
Jurnalul din Camera Sterilă.....	189
„A fost un moment dificil, în care am avut de ales între viață personală și viață, pur și simplu” Interviu cu Mircea Nedelciu (1996)	195
„Dacă nu era comunismul, eram negustor în Bărăgan” Interviu cu Mircea Nedelciu (fragment) (1998).....	200
Ultima carte a lui Mircea Nedelciu Zodia scafandrului – exerciții de suferință Interviu cu Mira Nedelciu (2000)	201

Zodia scafandrului

I. FEBRUARIE

1.

Încuie ușa. Traversează holul. Pătrunde în liftul fără lumină. Bijbâie după butonul parterului. O smucitură brutală. Coborîrea în întuneric induce spaima.

Acesta este un roman de profunzime.

Cel puțin partea aceasta, destul de voluminoasă, este scrisă sub o mare presiune, este scrisă sub ape. Desigur, atunci când veți citi, dumneavoastră veți fi în aer, la suprafață adică. Din acest motiv, între noi sînt posibile neînțelegeri, distorsiuni, efecte de refracție, carențe grave de comunicare.

Comoditatea v-ar putea determina să abandonați o astfel de lectură.

Eu însă, mereu convins că la capătul celălalt al saulei se află un om, continui să scriu. Măcar din curiozitate, acel om ipotetic este capabil să mă salveze.

2.

El ieși la ora 5.

Acesta este, după cum se vede, un roman de suprafață.

Ce poți simți scriind: „El ieși la ora 5”? Păi? Este vreo legătură între ieșitul tău pe terasă la scris propoziții de felul acesteia și ieșirea lui, la ora 5 dimineață, în februarie, în stația tramvaiului? Se poate face vreo comparație? Vreo legătură? De temperatură, de presiune (atmosferică sau osmotică)? De orizont, de univers chiar? Nu cumva sînteți în două

universuri diferite? Și atunci, în ce fel vrei să comunice suprafața albă de hîrtie din fața ta cu profunzimile în care se mișcă el? Cu presiunea care crește acolo cu o atmosferă la fiecare 10 metri?

Ezităm adesea să trecem dincolo de suprafețe. Este firească teama de ceea ce ar putea fi obscur, labirintic, periculos dincolo de ele. Uneori, pur și simplu, nu reușim să ne imaginăm o cale simplă de întoarcere și acesta este un motiv suficient pentru a evita traversarea suprafeței.

Preferăm să luăm lucrurile, dar și oamenii așa cum se prezintă la suprafață. Ni se pare simplu și eficace. Este, de fapt, o trimitere a responsabilității spre celălalt, o deresponsabilizare a propriei decizii.

„N-ai zis că... așa? De unde să știu eu ce ai în gînd (ce e dincolo de suprafață și nu se vede)? Am luat de bun ce ai spus și am reacționat în consecință. Dacă între timp, din cine știe ce rațiuni de profunzime, suprafața pe care mi-ai prezentat-o s-a schimbat, vina nu este a mea, e a ta.”

Acesta este raționamentul cel mai răspîndit, raționamentul oamenilor care nu vor complicații, care preferă să răspundă matematic exact unor stimuli evidenți și să continue la nesfîrșit un joc fără surprize. Este lumea eficacității, a administrației romane, a imperiilor relativ durabile, dar, nu se știe de ce, aproape totdeauna evoluează o astfel de lume spre absurd și spre dezastru.

Tot mai multe profesii pozitive însă încep să facă apel și la ce e dincolo de suprafață pentru a lua decizii bune dincoace de ea. S-ar putea ca ele să perceapă totuși lumea ca pe o suprapunere infinită de suprafețe. Faptele rămîn: metalurgistul radiografiază blocul de metal pentru a vedea eventuale fisuri, pori sau compactări; constructorul e interesat de structura betonului după ce l-a turnat; comerciantul nu se mai mulțumește să-și numere banii în fiecare seară, ci trece la sondaje de piață; omul politic nu mai ia de bune aplauzele de la sfîrșitul discursului său și trimite în teritoriu sociologi sau agenți ai serviciilor secrete ca să-i aducă date dintre cele mai contradictorii și nici măcar în acestea nu îndrăznește să creadă. Ultima și nu cea de pe urmă știință a omului – medicina – nu mai poate fi concepută fără scanere, radiografii, analize de sînge, puncții, biopsii, histologii etc.

Sigur, simțul comun, rareori sfișiat între nevoia de certitudine (care-l îndeamnă să rămînă la suprafață și la raționamente simple) și curiozitate

sau teama de viitoare surprize (care l-ar îndemna spre cercetarea profunzimilor), continuă să meargă cu robustețe mai mult pe prima variantă. În relațiile dintre oameni lucrurile acestea se văd cel mai bine. Nu avem timp să ne aplecăm asupra fiecărui semen de-al nostru și să ne întrebăm din ce resorturi intime pornește zîmbetul lui către noi sau înjurătura pe care ne-o aruncă din automobil la primul semafor. Numai lipsa de timp nu este însă o justificare suficientă. Ea e mai mult un pretext care ascunde cauza adevărată. Și această cauză adevărată e Frica.

3.

Tot ce puteai răspunde cînd erai întebat la ce lucrezi suna astfel: „îm, hîm, un fel de... un roman cu scafandri.” Părea o glumă pentru cei mai mulți dintre prieteni. Pină și familia se obișnuise cu bancul ăsta. Dacă erai chemat la telefon și nu te găseau la iuțeală prin casă, spuneau că ești plecat la Constanța sau la Tulcea. „Se documentează pentru romanul ăla cu scafandri!”

Dar și dacă ar fi fost adevărat, în fața paginii, totdeauna, tot la suprafață te afli. Respiri. Ești în aer. Între tine și el sînt distorsiuni, neînțelegeri, carențe grave de comunicare. Ceea ce lui i se pare a fi o catastrofă, pentru tine poate fi doar o umbră roșie în apă. Ce frumos, spui tu, de parcă soarele ar răsări din adîncuri! El însă știe că-n preajmă se mișcă rechinul și că tocmai a atacat o făptură cu sînge cald.

O dimineață de februarie în care te duci la baie să te bărbierești și descoperi o umflătură ciudată sub bărbie, în stînga. Un ganglion. O tentativă a profunzimii de a penetra suprafața spre exterior. Ce poate să-ți producă o astfel de întâmplare? Spaimă?

Aici nu mai e vorba doar de frica prudentă a celui care se abține să pătrundă el dincolo de suprafețe pentru a nu întîlni necunoscutul și pentru a nu-și complica existența. Necunoscutul a fișnit el către tine, te amenință și nu știi cu ce. Sigur, rudimentele de cultură medicală și imaginația proprie te îndreaptă spre ce e mai rău. Nu îndrăznești nici măcar în gînd să rostești cuvintele care ar desemna boala. În același timp în care te întrebi cui i-ai putea cere ajutorul – unui medic, firește – încerci și să eviți să te adresezi unui specialist în boli grave.

Singura armă pe care, în acele vremuri, o aveam și o foloseam la orice – ironia – a fost și ea utilizată: poate, poate! Nu mai știu cui anume i-am zis prima dată că am „gîlci”. Vorba asta e ușor comică, vine din limbajul doftoroaielor de la țară și desemnează cam orice umflătură din zona gîtului, de la oreion sau răceală la ceea ce mă înspăimînta pe mine și nu îndrăzneam să numesc nici în gînd.

Aveam să constat mai tîrziu că primele note pentru prezentul roman sînt contemporane cu primele semne ale bolii. Și încă ceva cu totul ciudat: în afara unor tentative din adolescență, eu n-am ținut niciodată un jurnal; totuși, în februarie 1988, în cinci zile diferite, pe un caiet fără linii am notat gîndurile din care mai încolo voi reproduce fragmente. Conținutul acelor note de jurnal mă face să cred că presiunea dinspre înăuntru spre în afară, spaima pe care o provoca această presiune prin „tulburarea suprafeței” (dacă se poate spune așa) avea și altă cauză decît boala trupului.

Jurnalul pare o încercare de a îndigui spaima, însă cauza spaimii nu vine numai din trup, ci și din „profunzimile” corpului social: un rău pe care suprafața pielii tale îl suportă din afară, și nu dinăuntru. Imaginea exactă ar fi că pielea și conștiința fac împreună o suprafață prinsă între două profunzimi pline de amenințări și capcane: trupul, pe de o parte, și corpul social, societatea noastră românească din 1988, pe de altă parte.

Sînt șapte ani de atunci și, recitînd, îmi dau seama că am discutat cu principalul cenzor al regimului despre primele semne ale bolii mele! M-am dus în audiență cu o eșarfă muiată în alcool legată în jurul gîtului și i-am zis că sufăr de „gîlci”. Probabil că voiam să-i arăt că nu-mi pasă dacă el își dă sau nu acordul pentru publicarea romanului *Femeia în roșu*, că ironia mea asupra propriei boli, exprimată prin arhaismul „gîlci” e o figură de stil, iar figurile de stil, voiam să-i arăt, situează literatura mult deasupra puterilor pe care le avea el asupra corpului material al unei cărți sau boala asupra trupului meu.

4.

februarie '88

Astăzi, de dimineață, în timpul serviciului, am plecat de la librărie și m-am dus tocmai în cartierul Ghencea, la poșta de la care se eliberează pachetele sosite din străinătate. Într-o sală lungă și îngustă ca un troleibuz se înghesuiau mai mult de o sută de persoane, în majoritate bătrîni. Pe geamul de lîngă primul ghișeu era afișat modelul declarației pe care trebuia s-o dea destinatarul ca să-și primească coletul venit din străinătate. Am citit modelul și m-am dus pînă la Petre Răileanu, care locuiește în apropierea poștei, să-i cer o foaie de hîrtie.

Mi-a făcut o cafea. Am discutat despre faptul că pachetele din străinătate nu s-ar da decît la rude. Despre romanul *Femeia în roșu* și despre șansele noastre de a-l publica. Pe urmă mi-a arătat o carte pe care au editat-o ei, Editura Militară, „scrisă” de un fost ilegalist, actualmente general în retragere. Mi-a povestit cum scrisul, și chiar volumul tipărit, a fost de mai multe ori citit la Comitetul Central și că acolo s-a numărat de cîte ori apar Tovarășul și Tovarășa. Să nu cumva să apară vreun alt nume de mai multe ori. Să nu cumva să fie prezentat vreun eveniment din perioada ilegalității altfel decît în varianta oficială. Mi-a zis că motivul pentru care nu se publică romanul nostru ar putea să fie Adriana. Ea este fiica unui ilegalist evreu care s-a cunoscut cu Tovarășul în ilegalitate și care, din anii '50 pînă la pensionare, a fost ceva șef la Securitatea din Banat. Aia de la CC știu tot despre oricine, așa că nu se poate să nu știe ei a cui fiică este Adriana, chiar dacă acum nu mai poartă numele de fată. Orice text publicat care ar putea avea și o foarte vagă legătură cu biografia Tovarășului trebuie controlat, verificat etc. Ei presupun că tatăl Adrianei, înainte de a muri, i-a povestit fiică-si cine știe ce amănunte compromițătoare despre Tovarășul și acum autoarea romanului *Femeia în roșu* le-ar putea strecura, bine cifrate, spre tipar! S-ar putea, zice dom' Pedro, ca asta să fie cauza obscură pentru care cele două edituri la care ați dat manuscrisul, cît și Consiliul Culturii amîină fără termen publicarea romanului vostru, fără să o refuze explicit.

Pe urmă am plecat înapoi la poștă. Eram convins că nu voi primi pachetul din cauză că fata care mi l-a trimis din Franța nu-mi este rudă. Auzisem la Radio Europa liberă un protest al Vestului împotriva

acestei măsuri nelegale pe care o luase de curînd Poșta Română, dar voiam să văd chiar eu dacă e adevărat sau nu.

Am pătruns pînă în fața ghișeului cu declarația scrisă pe jumătate. Țîfnoasa de funcționară, vreo 19 ani, probabil absolventă a „liceului de poște”, se arăta exasperată de prostia și neîndemînarea solicitanților. Făcea grimase la Fiecare minut, cu gîndurile evident în altă parte. Firesc, e tînără, dar are și un inexplicabil sentiment al puterii discreționare. Avea zona ei de exercitare a bunului plac. Părea conștientă de asta și decisă s-o facă fără nici un scrupul. Avea puterea să le interzică unor oameni un drept al lor. Fusesse investită, așa de tînără, cu acest drept ilicit. I se dăduse să înțeleagă că e în drept să practice abuzul și-l practica. Poate că ei așa i se părea normală lumea sau poate că nici nu înțelegea prea bine ce i se întîmplă. Părea deja plictisită să le tot facă sînge rău bătrînelor, enervată, iritată.

I-am zis că n-am completat declarația pentru că am mai multe „rude și cunoștințe” în Franța și nu știu de la care din ele provine pachetul.

— Treceți-le pe toate! mi-a răspuns cu aerul cel mai natural și deja căutîndu-l din ochi pe următorul solicitant.

— Dar n-aș putea să mă uit la expeditor? Trebuie să scrie acolo, pe pachet, de la cine...

— Nu se poate să nu știți dumneavoastră de la cine primiți! a adăugat (hopa, eram în plin interogatoriu!) și a smuls din mîna cuiva din spatele meu o declarație ce părea completă. S-a ridicat apoi de pe scaun și a dispărut în magazie.

Mă simțeam încolțit ca în fața unui anchetator încăpățînat: „complicii” mei din străinătate erau mulți, eu îi cunoșteam pe toți și nu voiam să-i dau pe listă tovarășei poștărițe sau vameșe!

Cînd s-a întors din magazie, i-am dat totuși declarația. Scrisesem numele lui Mireille, iar la rubrica lor „calitatea expeditorului” scrisesem „cunoștință”.

A citit.

— Nu vă dau pachetul dacă e de la o cunoștință, a zis. Îl trimitem retur.

— Bine, dar măcar dați-mi înapoi avizul, ca să am și eu dovada că...

— Avizul ne trebuie pentru a face returul. Nu pot să vă dau nici o dovadă. Retur.

Acum era clar în ce consta mica lor șmecherie. Dacă destinatarul refuza să-și declare rudele sub semnătură, pachetul era returnat împreună cu avizul. Sau poate doar avizul era returnat. Ca o dovadă că destinatarul refuzase să-și ridice coletul!

— Bine, am zis și am încercat să ies de-a-ndăratelea. Era îngheșuală. Fata de la ghișeu primise deja o altă declarație de la un domn din spatele meu și am auzit-o spunînd: „în calitate de fină? Nu pot să vă dau pachetul!” etc.

Am observat, așa, pentru mine, că vorbea la persoana întîi singular. Spunea „nu pot să vă dau”, „nu vă dau” etc. Așa fusesse instruită sau așa trăia ea sentimentul puterii abuzive. O singură dată a folosit pluralul: cînd a trebuit să-mi servească o minciună ca justificare pentru neînăpoierea avizului. „Ne trebuie ca să facem returul.”!

Spre deosebire de alte aglomerații de oameni în așteptare, cum ar fi cozile sau îngheșuiele din mijloacele de transport, aceasta mi s-a părut totuși mai liniștită, mai civilizată. Deși erau siliți să stea ore în șir unul lîngă celălalt, oamenii aveau un fel de condescendență în priviri, păreau mai puțin dispuși să se certe și să se îmbrîncească. Fiecare mișcare putea să rupă nasturi sau să sfîșie haine, și totuși lucrul ăsta nu se întîmpla. Poate și pentru că pachetele erau cu destinatar cunoscut și nu exista pericolul, nici măcar teoretic, ca altcineva, așezat mai în față la coadă, să uzurpe dreptul celui alt. De asta nu păreau concetățenii mei la fel de iritați ca de obicei. O iritare tăcută și demnă trăiau mai toți la acest prim ghișeu unde li se cerea stupida declarație.

Mult mai zgomotos enervate erau funcționarele, printre care o vameșă plină de sine și fardată abundent, care striga de după ghișeul ei direct mulțimii: „nu vreau”, „nu vă dau”, „nu vă fac vama” etc. Și ea abuza tot la persoana întîi singular, dar ea se adresa maselor, și nu unei persoane anume. Toate fetele alea nu erau decît niște reprezentante inconștiente ale abuzului, ajunse, nu se știe de ce, și în pragul crizei de nervi.

Se pare că originala măsură de a nu înmîna pachetele sosite prin poștă din străinătate decît destinatarilor-rude (de ce grad?) cu expeditorii, lipsită firește de orice suport legal, a fost luată după ce unele asociații umanitare din Germania de Vest au trimis pachete cu alimente pe adresele unor persoane despre care alți români, aflați pe acolo, își amintiseră că sînt foarte săraci. Firește că respectivele loturi au fost refuzate cu

parapon de conducere și a fost introdusă această inteligentă măsură. Sigur, oamenii se pot declara rude cu toți cei care le trimit pachetele și nimeni n-are timp să verifice. Unii se tem probabil că respectivele declarații le vor fi trimise la locurile de muncă și li se vor face probleme la dosarul personal, vor fi șantajați etc. Totul e posibil.

M-am întors acasă la Petrică unde îmi lăsasem geanta și am mai vorbit puțin despre ciudata noastră lume. Cel puțin eu simțeam ceva între greață, spaimă și dispreț. Asta pentru că pachetul ăla nu avea o importanță deosebită pentru mine, dar și pentru că fusesem avertizat, știam că așa voi fi tratat.

Dar dacă pachetul ar fi conținut niște medicamente care ar fi putut salva viața unui om, în ce fel s-ar fi exprimat revolta mea? Doamne ferește, mai bine să nu fie cazul!

Dacă aș fi declarat pur și simplu că persoana îmi este rudă apropiată și aș fi fost apoi chemat pentru fals în declarații oficiale, supus la anchetări, umilințe, atunci în ce fel aș fi reacționat?

În fine. Tot ce au realizat, de fapt, este un nou prilej de corupție pentru funcționarii mărunți ai Poștei, ai Miliției și ai Securității, atât de amestecați în fapt, încât nici nu mai știi cine este de o parte sau de cealaltă a ghișeului. Te poți trezi oricând cu o vecină de bloc pe care pînă atunci nici n-ai prea băgat-o în seamă că-ți zice: „Am văzut că ați primit aviz de pachet din străinătate. Dacă aveți probleme cu poșta, spuneți-mi, am o verișoară care vă poate ajuta.” În cele din urmă, dacă ar fi vorba de niște medicamente de mare importanță pentru viața cuiva, n-ar mai trebui decît să cumperi din talcioc o pereche de ciorapi străini și să o duci cadou verișoarei vecinei care te poate ajuta să scoți pachetul din tripla gheară absurdă a administrației. Încă un prilej pentru români de a-și demonstra inventivitatea și cinismul. În fond, orice necunoscut îmi poate trimite orice punînd, în locul adresei expeditorului, adresa unei persoane despre care știe că-mi este rudă. Sau trimite pe adresa soției pentru că ea, și așa, e casnică, nu riscă să-și piardă slujba, și mai are și un frate stabilit în America. Sau eu însumi îi transmit persoanei care ar vrea să-mi trimită pachete cîteva adrese ale unor rude care se află fie și înfîmplător în străinătate etc. etc. Samavolnicia măsurii rămîne, oricîte scamatorii am imagina noi pentru a o ocoli în stupiditatea ei. Nu putem

decît să ne mirăm de cît de absurd devine totul pe zi ce trece. Iar occidentalii aștia, la rîndul lor, de ce or fi avînd în primul rînd această stupidă grijă a filantropiei?

Cred însă că n-am spus totul. Azi e prima dată cînd am simțit o ură profundă, nu disperată, mai degrabă calmă, puternică și deloc provizorie. Dracu' știe la ce fel de fapte sau hotărîri te poate împinge un asemenea sentiment! Dimineața, venind dinspre casă spre librărie și gîndindu-mă că mă voi duce pînă la poștă să încerc să ridic pachetul ăla, m-am gîndit și că în el ar putea fi obiecte destinate să facă plăcere copiilor. Încă de atunci am început să mă simt vinovat față de ei. Vinovat oricum, indiferent dacă îmi dădeau ăia pachetul sau nu, dacă el conținea sau nu vreo jucărie spectaculoasă, occidentală, vinovat față de ei pentru că i-am adus într-o astfel de lume și că nu sînt în stare să fac nimic ca să-i feresc de uriașul ei rău.

Pînă azi am tot încercat să nu am o astfel de ură, deși mi s-au mai înfîmplat tot felul de nedreptăți care nu puteau fi imputate unei persoane anume, ci sistemului în ansamblu. M-am ferit de ură considerînd-o o energie nouă, greu controlabilă, o rană pe suflet care lasă urme și nu se cicatrizează nici după răzbunare. Sînt convins în continuare că soluția cea mai bună este tot asta: ca să fii tare, nu lua în seamă nici una dintre nedreptăți, ia-îe în glumă! Refuză să te lași cuprins de ură, pentru că ea înseamnă o rană pe sufletul tău, o vulnerabilitate. Chiar dacă azi am cedat, deviza trebuie să rămînă aceeași: ajută-te cu umorul, încearcă să te menții sub propriul control.

5.

La ora 5 dimineața deci, dacă e aer, e vară, e pădure și tocmai a plouat, se aud păsări ciripind. Triluri. Muzică. Plăcute zgomote dinspre pîrîul de munte ce curge cristalin și cu păstrăvi.

În februarie însă, la aceeași oră, în stația de tramvai, zgomotul cel mai plăcut, dac-ar fi să se audă, ar veni din deal, dinspre capătul sudic al bulevardului, de la periferia orașului, dinspre depouri. Dar poate că doar acolo, în depou, se aud deocamdată astfel de sunete. De mai bine de-o oră aștepți în frig.

Și de ce frigul îți aduce aminte de copilărie, când, de fapt, ești născut într-o zonă a țării renumită mai ales pentru canicula ei?

Doar pentru că frigul, ca suferință, însingurează ființa? O izolează de lume, impune zeci de suprafețe suplimentare între slaba pîlpîire din corp și uriașul val agresiv din afară?

Ești născut în mai, când lumea e ocupată cu prima prașilă la porumb și la floarea-soarelui, când, dacă plouă, ai mălai, dar când semănătura abia se rînduiește și, dacă n-o scoți repede din iarbă, dacă n-o prășești adică în zilele alea când nu plouă, o pierzi, ești nevoit s-o întorci și s-o semeni din nou, dacă ți-a mai rămas sămînță. E o vreme în care țaranul nu poate nici să-și dorească să nu plouă, pentru că atunci bobul de porumb n-ar încolți și ar sta sub țărînă ca în sac, inert, fără vlagă, așteptînd să-l roadă lighioanele, dar nici nu poate să-și dorească numai ploaie, pentru că locul ar rămîne moale și nu s-ar putea intra cu sapa printre rînduri. iarba ar năpădi semănătura, s-ar face rapița ca peria și costreiu ca bidineaua, iarba grasă ca plapuma, cum să mai scoată moțul porumbul sau floarea?

Ești născut, așadar. Într-un moment relativ călduros al anului, dar moment schimbător, capricios, rapid. Când nu știi dimineața ce ți-ai dori să se întîmple seara sau noaptea. Când orele bune de muncă sînt atît de puține, încît nevoia de multe brațe de muncă se face mai simțită ca ori-cînd. Surorile mai mari și mătușile povestesc că erau la cîmp cînd pe maică-ta o apucaseră durerile facerii și că tatăl tău înhămase caii în grabă, ajunsese la dispensar în galop și se întorsese pe cîmp s-o caute pe coana moașă la locul ei de sub pădure. Îi lăsase acesteia căruța cu un cal să se ducă singură la dispensar și el revenise cu celălalt cal numai spume și-l înhămase din nou la rarîță.

— Măi, Sandule, tată, îl strigase el pe fiul cel mare, ia-ți sapa și du-te să termini de prășită porumbu' lu' coana moașă, că i-am promis!

Sandu bombănise ceva, își ridicase sapa pe umăr și o luase în direcția opusă locului în care știau cu toții că se află pădurea.

— Un' te'ci, mă. 'tu-ți luna mă-tii, tu n-azi ce spui io?

— Mă'c să beau apă. zisese Sandu și iar bombănise ceva.

— Hai mai repede, nu mai călca dă două ori într-un loc! Și cînd termini, vii încoa', să terminăm și aici, și la Nașa.

— Ete, na, nu vrei să terminăm tot hotaru' pîn' diseară? mai mormăise băiatul, dar ultimele vorbe le ziseșe mai încet, nu le auziseră decît

surorile sau fratele Tudor, care debcamdată încă era mezinul familiei și se lupta cu sapa cea mare a mameiH-se părea că are mai mult spor decît cu săpăliga cu care fusese înzestrat de dimineață.

La venirea ta pe lume, așadar, familia fusese surprinsă la prașilă și număra patru copii, toți deja puși la treabă: Sandu – 14 ani; Ileana și Tanța – 13 și, respectiv, 12 ani; Tudorel – 9 ani. Toți copiii născuți în timpul războiului, cînd unitatea de cavalerie din Bazargic fusese retrasă în cazărmile regimentului 5 Călărași și ba era la Silistra, ba revenea dincoace de Dunăre, iar unii dintre soldați, precum tatăl tău, spre exemplu, mai reușeau să-l înduplece pe dom' locotenent să dea o fugă călare pînă-n sat, la părinți sau la logodnică, și aducea dimineața o damigeană de vin și un cocoș fript.

Acea lună mai n-a fost ca altele și nici vara aia n-a fost prea asemănătoare cu ce se mai întîmplase pînă atunci prin Bărăgan. Principala cauză fusese, de fapt, iarna '53-'54, o iarnă cum nimeni nu-și mai amintea să fi văzut vreodată, nici măcar moș Velicu, despre care se zicea că apropie suta de ani și văzuse de toate. Un anotimp atît de memorabil, cu nămeții peste casă și cu geruri sub -30° lasă urme și în anotimpurile care-i urmează, capriciile mari ale vremii nu se sting într-o lună, exagerările revin către normal ca un bălansier după cutremur. În siajul acelei ierni cumplite ai fost adus pe lume și, chiar dacă n-ai vești despre cea mai grea iarnă a secolului decît din amintirile rudelor mai în vîrstă, frigul, poate mai dulce în următoarele ierni, ți-a rămas în memorie mai mult decît orice alt fenomen meteo trăit în copilărie. Nici zăpușeala, nici grindina iute, specifice verii din Bărăgan, n-au lăsat urme așa de puternice (ca frigul în celulele corpului tău).

Cea mai puternică amintire cu frigul-spaimă, cu frigul-neant, cu retragerea ființei pînă în străfundurile ei, în jurul ultimei flăcări/despre care mai bănuie că arde, datează din '62, cînd tu erai în clasa întîi și cînd se dădea în tot Bărăganul marele asalt al colectivizării generale și totale. Casa părintească (deși mai corect ar fi „casa bătrînească”, pentru că tatăl tău a moștenit-o de la ai bătrîni și nu se știe nici dacă ei o făcuseră sau o preluaseră și mai din vechi) e așezată în marginea satului, de fapt, satul trebuie să se fi întins pînă la ea în ultimii zeci de ani. Fațada e spre sud, dar între ulița mare și casa voastră mai e o casă, evident construită mai tîrziu, casa vecinului Ilie Moțoi: voi treceți prin curtea lui pentru a

ieși la drum, ei trec prin curtea voastră ca să iasă la câmp, cele două cărări, de fapt una și aceeași, chiar dacă sînt străjuite de porțițe, au mai degrabă un regim de proprietate în devălmășie. Chiar și în zilele în care ești certat cu vecinul, pe cărarea din curtea lui te plimbi ca pe drumul public, nu zice nimeni: „Ce câți, bă, în curtea mea?” Nici cei care-ți vin în vizită sau se duc în vizită la el nu sînt întrebați de sănătate. Numai că o astfel de situație e favorabilă mai ales hoților și d'aia e bine să nu dureze prea mult. Spatele casei, grajdul, coșarul, acareturile, șurile de paie, țarcul oilor și curtea găinilor sînt expuse spre nord și nord-est, direcția din care vine iarna crivățul din Siberia. Să vină chiar din Siberia e probabil o imposibilitate meteorologică deși, în linie dreaptă, o mie-două de kilometri, peste Bielorusia și Ucraina, peste podișul Moldovei și apoi pe lîngă curbura Carpaților drept în Bărăgan, înghețînd Dunărea sloi și proptindu-se apoi în crestele Balcanilor, un vînt așa de al dracului poate să facă. Vorba asta, că vine din Siberia, este o vorbă a țăranilor soldați care au apucat războiul pînă la Cotul Donului și în stepa calmucă, și pentru care Siberia este un cuvînt în care Răul, sub o formă mult mai înspăimîntătoare decît numai frigul, se găsește concentrat sută la sută.

Noaptea fuseseși trezit de zgomote de pași, zdup, zdup, zdup, pe lîngă fereastră, de bătăi cu ciomagul în ușa de la tindă și de glasul înspăimîntat al mamei: cine-i, cine-i acolo? Zgomotul ușii de la tindă date de perete de cei care împingeau din afară și lumina slabă a felinarului aprins de mamă-ta în grabă te-au făcut să sări din pat și să te pui pe bocit.

— Unde-i, fă, banditu' dă bărbac-to, ai? strigase omul cu căciulă rusească ce se arătase în pragul odăiței în care dormeai și plimbase lumina unei lanterne peste patul lîngă care miorlăiai tu și peste patul din care se ridicase maică-ta. Taică-tu, într-adevăr, nu era acolo, deși seara îl văzuseși închinîndu-se și culcîndu-se la locul lui obișnuit. Ai luat foița de lînă pe umeri și ai sărit cu picioarele goale în bocanci, te-ai dus plîngînd spre poalele mamei și te-ai agățat de ea în ușa tindei. Ei au tîrît-o apoi pe mamă-ta în grajd și în coșar, ei mergînd înainte, după omul cu lanterna, mamă-ta fiind dusă de braț de cel de-al doilea om cu căciulă rusească, ea ținînd în cealaltă mînă felinarul cu lumină pîlpîindă, tu ținîndu-te strîns de poala laibărului pe care mamă-ta îl luase pe umeri, iar în spatele vostru venind un al treilea bărbat, unul cu o căciulă obișnuită, de oaie, și care nu părea la fel de furios ca ăilalți doi. Cîinii zbătîndu-se în lanțuri și lătrînd ca la urs.

Grajdul vacilor era împărțit în două printr-o stănoagă: de o parte, locul în care stăteau cuminți animalele, legate de iesle și rumegînd, de cealaltă, cîteva brațe de fin, o ladă în care se mai țineau scule și un sac cu grăunțe, cîteva butuci de lemn pe care te puteai așeza și sta de vorbă. Unul dintre ei, de obicei, îl puteai muta în spatele vacii cînd voiai s-o mulgi. Lumina lanternei descoperise o oală de lut și butucii puși în cerc lîngă grămada de fin, iar omul din spatele lanternei explodase:

— Uite, 'tu-le grijania mamei lor dă bandiți, aici a stat și-a băut!

Se aplecase apoi și luase vasul în mînă, îl miroșise, îl scursese pe gît de cîteva picături de țuică și-l aruncase apoi într-unul dintre butuci, făcîndu-l să se sfarme în zeci de bucăți. Atunci văzuseși și că ciomagul din mîna lui nu era doar un ciomag, ci un fel de furcă cu doi dinți groși și ascuțiți cu care începuse imediat să împungă grămada de fin, trăgînd cu coada ochiului către mamă-ta să vadă dacă n-are cumva intenția de a-l opri pentru că știe sau bănuie și ea, ca și el, că cel căutat se ascunde sub fin.

Mîna lui înfîgîndu-se în basmau și-n părul mamei tale:

— Cu cine-a fost, fă, 'tu-ți anafura mă-tii dă cățea? Spune, că te omor!

Răcnetul tău ca de fiară rănită, cuvintele jeluite ale mamei tale, jurîndu-se că nu știe nimic și vocea mormăită a țăranului din spate, cel cu căciula normală, de oaie, încercînd cumva și el să-l calmeze pe șef, atrăgîndu-i atenția spre altceva, oferindu-i o pistă nouă:

— Tre' să fi fugit spre pădure, bre, dom' șef! Dacă mergem acu' după ei, nu să poa' să nu-i prindem!

— Mergem pă mă-ta-n pădure la ora-sta! țipase șeful, renunțînd totuși s-o mai păruie pe maică-ta și ieșind în curte cu lanterna, mai aruncînd raza ei chioară și prin coșar, și prin staulul oilor, împungînd cu furca lui ascuțită mai toate grămezile de paie și glugile de coceni, înjurînd să se mai încălzească.

Mamă-ta trăgîndu-te spre casă și zicîndu-ți: „Du-te-n casă. Dudule, mamă, că răcești!”

Abia spre dimineață ai adormit și nu știi cît ai dormit pînă ce zdu-păiturile lor prin curte te-au trezit din nou. Reveniseră crezînd că fugarii s-au întors și vor fi luați calzi din așternuturi sau din paie. Cu inima cît puricele și ghemuit ca ariciul, ai plîns sub plapumă pînă ce mamă-ta s-a întors ofînd, te-a pupat plîngînd și te-a rugat să mai dormi că „nu-i nimic, acu' tre' să pleci la școală și n-ai dormit toată noaptea, Dudule, mamă!”

În zilele alea, pe ușa cancelariei, la școală, era afișată o listă cu cei care se înscriaseră în GAC. În fiecare dimineață se adăugau două sau trei nume noi, iar în recreația mare, învățătorul Burileanu, un venetic aciuat în sat după război și despre care se spunea că e membru de partid din '45, convoca, în calitatea lui de instructor al unității de pionieri, un careu în curtea școlii, în jurul catargului pe care înghețase încă din noiembrie un steag roșu. Țiganul Sulică Marin dintr-a șaptea, zis Budală, intona la goarnă imnul, după care învățătorul citea numele celor care nu mai rezistaseră nopților nedormite sau bătăilor și se înscriaseră în colhoz. Numele, numărul de hectare și de animale de muncă aduse în gospodărie. La semnalul instructorului de pionieri, toți copiii strigau într-un glas: „Cinste lor!” Apoi, copiii celor înscriși erau puși să facă un pas înainte și să iasă din rând în fața careului. Dacă nu erau deja pionieri, li se spunea pe loc, indiferent de rezultatele la învățătură, să repete după instructor «angajamentul pionieresc», li se lega la gît o cravată roșie, li se pune în piept o insignă și erau felicitați. După asta, elevii buni din clasele respective își luau și ei angajamentul să-i ajute la învățătură. Tot ceremonialul ăsta militaros dura cam o jumătate de oră, timp în care, în rîndurile din spate, unii dintre copiii din clasele întii degerau pur și simplu și cădeau din picioare ca muștele toamna. Matei Ciușcă, omul de serviciu al școlii, era pe fază să-i culeagă și să-i ducă în cămăruța lui, unde ardea toată ziua un godin cu cărbuni. Îi încălzea cu puțin ceai de zahăr ars din oala pe care o avea pe godin și-i ducea apoi acasă la părinții lor, obținînd, de regulă, o jumătate de kilogram de țuică pentru acest serviciu. Un pic de aer de Siberia aducea deci crivățul în fiecare zi în curtea școlii în acele zile de februarie.

Tu, e drept, n-ai fost cules de pe jos de țiganul Matei Giușcă, deși era cît pe aci să ți se întîmple și asta în dimineața aia de după prima vizită nocturnă a tovarășilor în casa voastră. După școală însă, în aceea zi, plecaseși spre casă singur și peste cîmp, prin spatele curților, nu pe drum, ca toți copiii. Nici acum nu știi ce anume te-a îndemnat s-o iei într-acolo. Voi ai să-ți întîlnești tatăl, despre care tocmai aflaseși în noaptea precedentă că nu doarme acasă și că se ascunde de colectivizatori? Ți-era dor de el și credeai că-l vei găsi în pîlcurile foșnitoare de stof de pe fața înghețată a Mostiștei sau în marginea pădurii Gorlei, încălzindu-se

la foc de vreascuri împreună cu vecinul Ilie Moțoi? Credeai că-l vei găsi și te va îmbrățișa și vă veți întoarce împreună acasă s-o liniștiți pe atît de înfricoșata ta mamă?

Probabil că nu vei ști niciodată ce l-a îndemnat pe micuțul animal care erai să se îndepărteze de mica turmă a copiilor ce vin de la școală pe uliță. Îți vei aminti întotdeauna însă că atunci te-ai întîlnit prima dată cu spaima morții, și anume cu spaima morții de frig.

Deși miezul zilei, lumina era puțină, cerul jos și întunecat, o ceață greoaie cobora și urca imperceptibil, amestecîndu-se cu trunchiurile groase de fum ce se scurgeau din coșurile caselor, mergînd în jos ca atunci cînd se pregătește să sufle crivățul. După ce ai trecut de biserică și ai mers de-a lungul gardului cimitirului cîteva minute, întorcînd capul, deja nu mai vedeai nici o casă, nici măcar o umbră neagră nedefinită despre care să crezi că e o șură de paie, un grajd, un coșar. Mirosul de lemn ars în sobă dispăruse complet, aceeași substanță albă și grea ca o vată rece și udă te înconjura. Zăpada era acoperită de o pojghiță de gheață atît de groasă, încît mergeai pe ea ca pe un pod, doar rareori vîrfurile bocancului o simțea spărgîndu-se sub blacheu. Ai cotit brusc la stînga, lăsînd în urmă gardul de dracilă al cimitirului, ca unul care știe exact încotro se îndreaptă, deși nu mai are nici un reper. Ai fi avut de mers cam o jumătate de kilometru drept, printre lizierele de salcîmi care se găseau în capetele cîtorva vii, de o parte, și panta lină care cobora spre apa Mostiștei, de cealaltă parte. Ar fi trebuit să întîlnești apoi o rîpă din care se scotea vara pămînt galben pentru chirpici, să ocolești resturile de cuptoare ce o străjuiau și, fie să mergi tot înainte, dar ușor spre dreapta, ca să ajungi peste încă un kilometru în marginea pădurii, fie să cotești din nou spre stînga și să ocolești două vii înainte de a mai coti o dată la dreapta și a te afla chiar în capătul celor zece rînduri de vie din spatele grajdului vostru.

După numai vreo cîteva pași însă, acolo unde începeau șleurile drumurilor desfundate de tractoare și căruțe în toamnă sau începea chiar arătura, suprafața zăpezii nu mai era netedă, ci vălurită de vînt. Astfel, pojghița de gheață pe care ploaia și vîntul o formaseră deasupra ei în zilele anterioare nu mai era uniformă și piciorul se scufunda din ce în ce mai des în zăpada afinată de dedesubt, uneori chiar mai sus de genunchi, silindu-te să te sprijini cu mîna de sol ca să te ridici și să continui. După o vreme te-ai găsit printre vîrfurile unor plante (ciulini sau puieti

de salcîmi?) și acolo te-ai trezit dintr-o dată scufundat în zăpadă pînă la piept. E momentul în care spaima a început să-și facă loc, te-ai tîrît pe burtă printre ciulinii ăia, nu simțeai nici un sprijin sub picioare, ți-era teamă să nu te scufunzi mai adînc, ca într-o mlaștină, simțeai că bocancii ți s-au umplut de zăpadă și, mai ales, ai realizat că ești singur, undeva pe cîmp, fără să știi precis unde, și că, și dacă strigi, n-ar avea cine să te audă.

Orele, pentru că ore trebuie să fi trecut, cît ai rătăcit prin pasta aia moale de zăpadă și ceață, nemiavînd nici o idee de direcția în care te miști, simțind doar cum îți îngheață încet-încet fiecare mușchi, os și încheietură, simțind doar că ceea ce rămîne cald în tine se reduce la un singur punct situat, după cunoștințele de anatomie de mai tîrziu, la jumătatea distanței dintre noadă și sex, la unul sau doi centimetri deasupra, orele alea, zic, vor fi pentru tine, totdeauna, imaginea însăși a spaimei de moarte prin frig.

Șansa ta a fost doar aceea că unul dintre copiii te văzuse cînd ai luat-o peste cîmp și că acel copil nu locuia prea departe de voi, iar Lelea Crucea, cînd a văzut că întîrzi și a plecat în drumul tău, l-a înfilnit tocmai pe acel puști, îl chema Gore (trebuie să-i ții minte numele pentru că ți-a salvat viața), și el a mers cu ea pînă la colțul curții bisericii pe unde se mai vedeau încă urmele bocancilor tăi. Erai pe punctul de a adormi în zăpadă cînd te-a găsit și s-a apucat disperată să te frece pe față, pe brațe, peste tot chiar acolo în cîmp, sub ceața aia groasă. După cum se știe, somnul și visele frumoase sînt ultimele senzații, altfel plăcute, ale celor ce mor degerați.

Punctul ăla, singurul care rămăsese cît de cît cald, ca un miez în pîntece, cînd încă în zăpadă mai aveai gînduri, l-ai descoperit arzîndu-te pe dinăuntru ca un jar cînd ți-ai revenit în simțiri. Erai întins pe pat în odăița în care dormeați toți trei în timpul iernii și care servea și de bucătărie, motanul Zoto ți se ghemuise la picioare, erai nădușit și din cîrpele cu care fuseși înfodolit pînă-n gît răzbătea un miros de țuică: fuseși frecționat cu alcool. Ușa spre tindă era întredeschisă și prin crăpătura respectivă pătrundea o dungă galbenă de lumină de la felinarul cu gaz, un miros de tutun și vocea tatălui tău explicînd unor oameni de ce e mai bine să donezi pămîntul la stat decît să-l înscrii la colhoz.

— Uite-l, mă, că făcu ochi, mînca-l-ar tata! zisese taică-tu cînd te văzuse în ușă, cu țoala pe umeri și cu motanul frecîndu-ți-se printre picioare. V-am spus io că ăsta-i „diferit”? De la început v-am spus.

O oarecare excitație neobișnuită se citea în glasul lui, era probabil încîntarea pe care voia să și-o arate față de sine, dar mai ales față de ceilalți pentru soluția pe care o găsisese ca să nu se mai înscrie la colhoz.

Donase pămîntul la stat.

În afară de vecinul Ilie Moțoi și de maică-ta, în tinda întunecoasă mai era și soră-ta. Ileana, bărbatul ei. Sică Suru, un alt vecin, Grigore Basarabeanu, și chiar Iorgu Popescu, învățătorul ieșit la pensie.

Te luase în brațele lui fără să te întrebe unde rătăcești toată după-amiaza, așa cum nici tu nu-l întrebaseși unde fusese peste noapte. În timp ce le explica celor strînși acolo în jurul felinarului ca la o cină de taină de ce e mai bine să donezi pămîntul și să scapi de toate grijile cu colhozul, tu ai adormit din nou.

Vorba asta, că ești diferit, o spusese într-adevăr de mai multe ori pînă atunci și avea s-o mai spună. Se pare că prima dată o spusese chiar în după-amiaza de mai din '54 în care, după nașterea ta, se pornise o furtună ca vara, cu nori de praf ridicăți pînă-n înaltul cerului de niște vîrtejuri atît de puternice, că ziceai că ridică țiglele de pe acoperișuri și cu nori negri ca de grindină aduși de vînt peste sat și purtați apoi mai departe fără să lase o picătură.

A doua oară o zisese după ce fuseseși botezat. Luni, după botez, tatăl tău dusese cu căruța cele trei mese lungi și vasele pe care le împrumutase de la Nașa la casa acesteia de lingă gară. Intrînd prin spatele casei, nesimțit de ciine, tatăl tău se nimerise să-l găsească în odaia Nașei pe frate-tău, Sandu, dezbrăcat sau pe jumătate dezbrăcat sau, mă rog, într-o poziție nu prea obișnuită, avînd în vedere că acolo se mai afla și fata lui Cheorghe Crecu, adică tocmai Nașa lui de cununie și de botez a copiilor lui, dar aceasta, goală pușcă. N-avusese puterea să-l încingă cu biciul pe băiat, nici să zică bună ziua sau altceva către Nași-sa. Doar se întorsese pe călcîie, ieșise din casă și din curte, deshămasse unul din cai și venise acasă în galop. Se oprise îndelung lingă pătuțul tău, încercînd probabil să afle prin ce anume ești atît de diferit de provocii astfel de fenomene în natură și-n comună.